

Joanna Rajkowska

Benjamin w Konyi : projekt publiczny

Nowa Krytyka 26-27, 321-329

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Benjamin w Konyi

www.KitaboSunnat.com

مَدِينَةُ الْمَدِينَةِ

عَرَسَةُ

مَدِينَةِ

4.

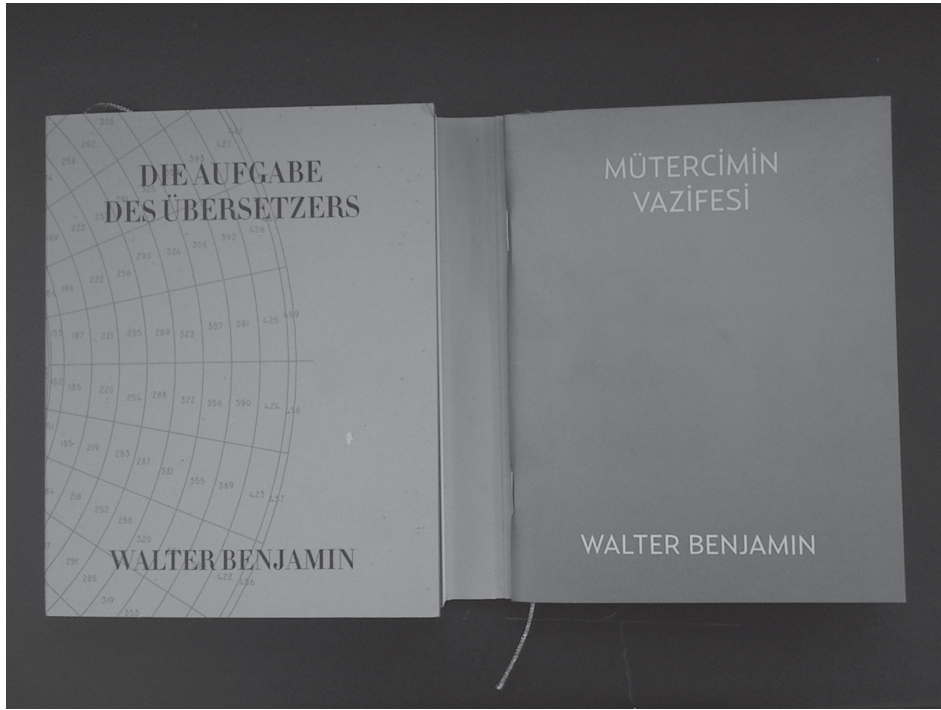
6.

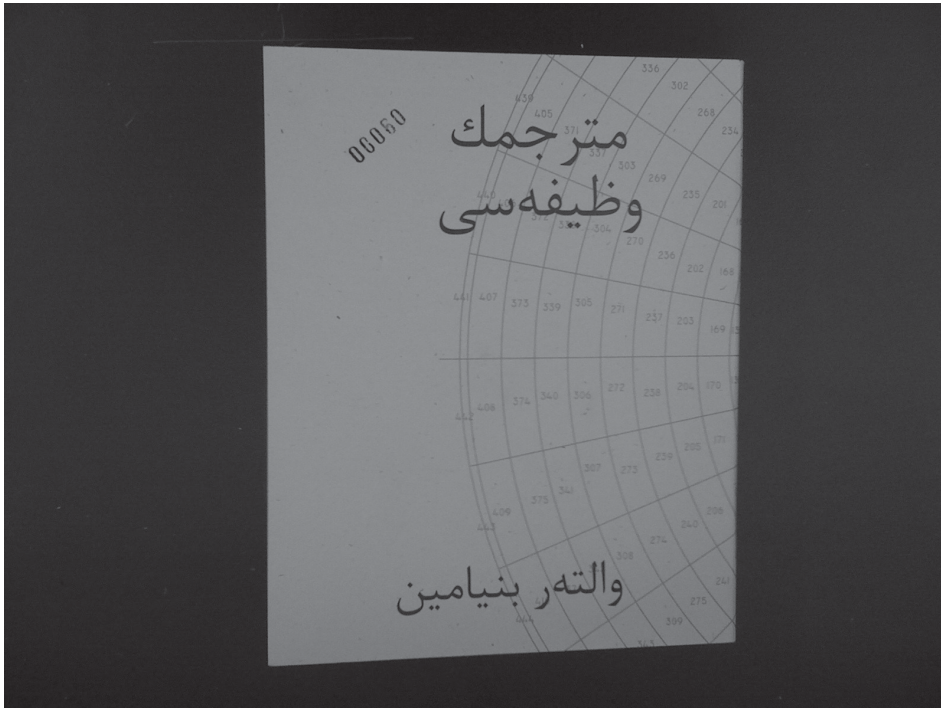
5.

7.

8.

9.

Benjamin w Konyi

projekt publiczny

Konya, Turcja, 2009–2010 (otwarcie: październik 2010)

w ramach projektu „My City” zrealizowanego przez British Council we współpracy z Anadolu Kültür i Platform Garanti Contemporary Art Centre

Projekt *Benjamin w Konyi* dotyczy kwestii języka, a ściślej translacji językowej. Czyni to w kontekście współczesnej Turcji, republiki tureckiej, której jednym z gestów założycielskich, mających zmodernizować i zeuropeizować Turcję, była reforma językowa zakładająca oczyszczenie języka tureckiego z wpływów persko-arabskich, w tym radykalna decyzja o zamianie alfabetu persko-arabskiego na łańciski w 1928 roku.

Rajkowska skonfrontowana ze współczesną Turcją, w której arabsko-perski alfabet znany jest już tylko wąskiej grupie osób, głównie naukowcom, w której archiwa, literatura i poezja turecka sprzed 1928 roku stały się nieczytelne, zadaje pytanie: *Co dzieje się ze znaczeniem w momencie zmiany wizualnej formy zapisu. Jak kształt liter, wizualna konstrukcja słowa, rytm kropek wpływają na proces odszyfrowania znaczenia. Co stało się z turecką kulturą i tożsamością po roku 1928.*

Projekt stawiający te pytania składa się z trzech elementów: materialnej interwencji w przestrzeń publiczną starożytnego miasta Konyi w Turcji, książki oraz filmu – paradokumentu.

Interwencja Rajkowskiej w centrum Konyi ma formę kilkunastometrowej płytkiej niszy wyłobionej w marmurze, umieszczonej na centralnym placu miasta, w której wytrawiony został fragment eseju Waltera Benjamina „Zadanie tłumacza” („Die Aufgabe des Übersetzers”) – jednego z najbardziej wpływowych tekstów o sztuce przekładu, opublikowanego w 1923 r. w Niemczech. Cytat zamieszczony został przez artystkę w trzech formach zapisu – w języku oryginału – niemieckim oraz w dwóch tłumaczeniach na język turecki – współczesny (w zapisie łańciskim) oraz sprzed reformy językowej (w alfabecie persko-arabskim). Tekst tworzy spiralną, nieprzerwaną linię – ciągnącą się od brzegu wgłębienia do jego centrum. Przy czym część środkowa wnęki, która zapisana jest w alfabecie persko-arabskim przykryta jest taflą wody. Jej prąd (uruchomiony systemem odpływu) wzmacnia w tym miejscu efekt wirowania spiralnie wytrawionego tekstu Benjamina, naraża go też na powolny proces niszczenia i „wymywania” przez wodę. Użycie wody służy też ochronie tej partii tekstu, ponieważ alfabet arabsko-perski jako zarezerwowany dla Koranu sugeruje świętość tekstu.

Inauguracji tego miejsca, nawiązującego w formie do Benjaminowskiego „naczynia”, towarzyszyła prezentacja sfikcjonalizowanego dokumentu z pobytu Waltera Benjamina w Konyi, rok po ogłoszeniu reform językowych, czyli w 1929. Wyreżyserowany przez Rajkowską film pokazuje między innymi moment wizyty Benjamina w bibliotece Yusuf Ağa w Konyi, gdzie rzekomo studiował, a raczej wpatrywał się w otomańskie manuskrypty. Ujawnia momenty nudy, samotności i wyężonej obserwacji, spaceru i kolejne powroty do ulubionych miejsc.

Wreszcie publikacja, wydana w limitowanej edycji, stanowi trzeci element projektu *Benjamin w Konyi*. Podobnie jak projekt publiczny – książka zawiera zarówno niemiecki oryginał tekstu, jak i jego tłumaczenie na otomański i współczesny turecki. Czwartym zabiegiem translatorskim jest transliteracja otomańskiego za pomocą alfabetu łańciskiego, tak aby współcześnie mówiący po turecku byli w stanie „usłyszeć” zapomniany już język ich dziadków i pradziadków. Wprowadzenie tej publikacji, decyzją Rajkowskiej, do biblioteki w Konyi oraz wybranych bibliotek publicznych w Turcji i Europie – w tym do Archiwum Waltera Benjamina w Berlinie – stanowi rodzaj artystycznego i teoretycznego komentarza tych archiwów – zapisów XX wieku zebranych tak w tureckich, jak i europejskich bibliotekach.

-
1. kadr z tytułem książki „Zadanie tłumacza” w 3 nakładających się na siebie zapisach językowych (niemiecki, turecki sprzed i po reformie językowej) - z filmu *Spacer do biblioteki*, 7'15", 2010
 2. 3. Benjamin w Konyi, projekt publiczny, Konya, fot. Joanna Rajkowska, 2010
 4. 5. 6. 7. kadry z filmu *Spacer do biblioteki*, 7'15", 2010
 8. 9. książka *Zadanie tłumacza*, 2010, fot. Joanna Rajkowska, 2010